

## ДОПОВІДІ СЕКЦІЇ № 3 :

### ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ОБ'ЄДНАННЯ

#### ЧАСТИНА 1 ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ІНТЕГРАЦІЇ

УДК 321.01:94 (47+57)«1991/2008»

*Стебловська Г. А.*

#### ПОСТРАДЯНСЬКІ САМОВИЗНАЧЕНІ ДЕРЖАВИ: ІСТОРИЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ УМОВИ ВИНИКНЕННЯ

Кінець 80-х і початок 90-х рр. XX ст. знаменується змінами на політичній карті світу. На уламках СРСР крім 15 нових незалежних держав виникають ще 5 державних утворень без міжнародно-правового визнання. Результатом боротьби за незалежність Республіки Абхазія, Нагірно-Карабахської Республіки, Придністровської Молдавської Республіки, Республіки Південна Осетія та Чеченської Республіки Ічкерія стає створення до початку XXI ст. на південно-східній периферії нової геополітичної реальності.

Історичними передумовами утворень самовизначених республік є власне сам розпад СРСР і неефективна алогічна політика радянського уряду щодо побудови адміністративно-територіальних кордонів. На думку, О. Мелешкіної, розбіжність етнологічних, економічних, культурних та інших кордонів сприяє виникненню «перехідних територій», безконфліктне існування яких забезпечувалося завдяки загальним стандартам, але після розпаду СРСР ці зони перетворились на осередки територіальних зіткнень через виникнення політичних проектів по самовизначенню. Також, важливим історичним підґрунтям виникнення феномену невизнаних держав чи державоподібних утворень – є пам'ять народу, а саме пам'ять про те, коли впродовж певного періоду цей народ мав незалежність, або автономію, проте згодом втратив її, може також слугувати причиною.

Проблеми політико-юридичного характеру. Визнаними експертним

товариством підставами для початку процесу утворення нових держав слугує право на самовизначення та дискримінація за національною ознакою. Однак категорія «право на самовизначення» часто вільно інтерпретується як народами-претендентами, так і їх опонентами. Це викликано тим, що таким правом наділяється народ, при цьому самого поняття «народ» не має в міжнародному праві однакової інтерпретації. Більш того якщо взяти до уваги принцип територіальної цілісності, то виникає «дисбаланс» принципів сучасного міжнародного права, а у підсумку все залежить від політичної волі лідерів держав, за спиною яких стоять лобістські групи, а їх інтереси нерідко далекі від інтересів населення територій, які прагнуть незалежності.

Автором здійснена спроба аналізу історичні та політичні умови виникнення пострадянських самовизначених держав на прикладі Придністровської Молдавської Республіки та Республіки Абхазія.

Оцінюючи історичні умови самовизначення ПМР, слід приділити увагу аргументам придністровських вчених І. М. Благодатських та Н. В. Штанські, які наполягають на тому, що до 1940 р. Придністров'я і Молдова ніколи не становили єдиної молдавської держави, а утворення Молдавської РСР є, по суті, штучним політичним кроком, викликаним кон'юктурою політичного процесу на межі 1930-1940-х років. Після приєднання в 1940 р. до СРСР Бессарабії Молдавська АРСР входить до складу новоствореної Молдавської РСР з ліквідацією за непотрібністю автономного статусу. У свою чергу, сецесійний рух, який зародився наприкінці 1980-х років в Придністров'ї, будь-якого етно-історичного зв'язку з молдавською автономією 1924–1940 рр. не вбачає, навіть навпаки, самовизначення придністровська держава, маючи в своєму складі більш ніж наполовину слов'янське населення, в певному сенсі протиставляє себе новому молдавському (румунському) етнічному проекту [1, с. 81]. Таким чином у 1992 р. мав місце збройний конфлікт Республіки Молдова проти Придністровської Молдавської Республіки при наявності на території ПМР добре устаткованої російської армії. У 2003 р. вирішення конфлікту було

запропоновано заступником керівника адміністрації президента Росії Дмитром Козаком, план якого передбачав створення асиметричної федерації з трьома суб'єктами: Молдова, Придністров'я і Гагаузія. Але відмова Молдови перевела конфлікт у стадію тривалого замороження.

На відміну від Придністров'я, Абхазія мала статус автономної республіки у складі Грузинської РСР. Коли ж 21 лютого 1992 року було скасовано Конституцію Грузинської РСР та відновлено попередню Конституцію Грузинської демократичної республіки 1921 року, то абхазьке керівництво сприйняло це як відміну автономного статусу Абхазії і відновило власну Абхазьку конституцію, згідно з якою країна визнавалась суверенною, що змусило Тбілісі ввести війська в автономію. 14 серпня 1992 року між Грузією і Абхазією почалися військові дії, у яких політичну і матеріальну підтримку абхазькій стороні надавала Росія. Відтоді Абхазія готова виконати будь-які доручення свого ексклюзивного патрона і добивається визнання своєї незалежності, яку наразі визнали тільки 6 держав.

Висновки. Після розпаду СРСР відбулись значні зміни на політичній карті світу. Виникли як незалежні держави, так і невизнані. Проаналізувавши історичні та політичні умови виникнення пострадянських самовизначених держав на прикладі Придністровської Молдавської Республіки та Республіки Абхазія, можна зробити висновок, що в основі молдовсько-придністровського протистояння лежать яскраво виражені політичний, соціально-економічний і цивілізаційний чинники. Громадяни Придністровської Молдавської Республіки чітко ідентифікують себе з державою, а не з етносом. Метою ж абхазької влади було розширення прав автономії і, зрештою, отримання незалежності.

Також є важливим те, що сьогодні перед міжнародним співтовариством постає задача вирішення колізій між принципом і правом, на порядок денний необхідно ставити питання про вироблення чіткого механізму визнання/невизнання нових самовизначених держав.

#### Список використаних джерел :

1. Багапш Н. Модели этнодемографического развития непризнанных международным сообществом государств на территории постсоветского пространства. *Бюллетень Владикавказского института управления*. 2010. № 32. С. 81–127.
2. Благодатских И. М. Государственная правопреемственность Приднестровья : сущность и значение проблемы. *Социогуманитарные и естественнонаучные проблемы устойчивого развития Приднестровья*: сб. науч. трудов. Тирасполь : Приднестровский гос. университет имени Т. Г. Шевченко, ЦСПИ «Перспектива», 2008. Вып. 2. С. 49–56.
3. Благодатских И. М. К вопросу государственной правопреемственности Приднестровья. В *От самоопределения к международному признанию: Абхазия, Нагорный Карабах, Приднестровье, Южная Осетия*: сб. науч. тр. Тирасполь : Приднестровский гос. университет имени Т. Г. Шевченко, ЦСПИ «Перспектива», 2008. Вып. 3. С. 41–49.
4. Штански Н. В. Постсоветские непризнанные государства в современной системе регулирования международных отношений: подходы и оценки. *От самоопределения к международному признанию: Абхазия, Нагорный Карабах, Приднестровье, Южная Осетия*: сб. науч. тр. Тирасполь : Приднестровский гос. университет имени Т. Г. Шевченко, ЦСПИ «Перспектива», 2008. Вып. 2. С. 217–229.

Рекомендовано до друку –  
ст. викладачем Шабановим М. О.